

СЕКЦІЯ 1 ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 162.5:340.113.132
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2024-4-1>

ТЕХНІКО-ЮРИДИЧНІ ПОМИЛКИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА МІСЦЕ У КЛАСИФІКАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ПОМИЛОК

Гусар Валерія Василівна,
студентка 4 курсу юридичного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса
husar.v@donnu.edu.ua

Міхайліна Тетяна Вікторівна,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії, історії держави і права та філософії права
Донецького національного університету імені Василя Стуса
mihaylina@donnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-1129-2470

Метою наукової статті є класифікація юридичних помилок за різними правовими підставами та детальне розкриття саме техніко-юридичних помилок. Реалізація поставленої мети дозволить розмежувати наявні помилки та сприяти їх попередженню та швидкому усуненню компетентними суб'єктами у разі здійснення ними професійної практичної діяльності.

Методологічну основу наукового дослідження становлять формально-юридичний метод, екстраполяція, системний метод дослідження, аналіз і синтез.

Результатом статті став аналіз системи класифікаційних критеріїв та видів юридичних помилок, а саме: за ступенем визначеності, за юридичною значущістю, за мотивацією вольової діяльності суб'єкта, за видами професійної діяльності. З'ясовано, що в ході здійснення правотворчої діяльності суб'єктами нерідко допускаються техніко-юридичні помилки, які є окремим різновидом юридичних помилок.

Проаналізовано міркування науковців щодо визначення поняття техніко-юридичної помилки та сформульовано власне розуміння родового поняття, згідно з яким техніко-юридичну помилку варто тлумачити як вид правотворчої помилки, що полягає в порушенні правотворчої техніки компетентним суб'єктом, і, як наслідок, негативно відображається на якості відповідного нормативно-правового акта і національного законодавства загалом.

Виокремлено основні ознаки техніко-юридичних помилок та здійснено їх класифікацію за різними підставами. Особливу увагу зосереджено на класифікації, згідно з якою техніко-юридичні помилки поділяються на: мовні, логічні та процедурні. Кожен вид таких помилок проілюстровано на конкретному прикладі, що базується на нормах сучасного законодавства, зокрема наведено статті із Кримінального кодексу України та Закону України «Про Службу безпеки України».

Наголошується, що тенденція зниження якості нормативно-правових актів полягає у поспішності розгляду важливих питань та, як наслідок, до систематичного допущення помилок у практичній діяльності. Тому основне завдання правової політики держави полягає у зменшенні кількості помилок, які мають суттєвий негативний вплив.

Ключові слова: юридична помилка, види юридичних помилок, правотворчість, застосування права, тлумачення права, принципи права, юридична відповідальність, кримінальна відповідальність, адміністративна відповідальність, техніко-юридичні помилки.

TECHNICAL LEGAL ERRORS: CONCEPT, TYPES AND PLACE IN THE CLASSIFICATION OF LEGAL ERRORS

Husar Valeriia Vasylivna,
Student at the Faculty of Law,
Vasyl' Stus Donetsk National University
husar.v@donnu.edu.ua

Mikhailina Tetiana Viktorivna,
Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Theory, History of State and Law and Philosophy of Law
Vasyl' Stus Donetsk National University,
mihaylina@donnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-1129-2470

The purpose of the scientific article is to classify legal errors on various legal grounds and provide detailed disclosure of technical legal errors. The implementation of this goal will make it possible to distinguish between existing errors and contribute to their prevention and rapid elimination by competent entities in the implementation of their professional activities.

The methodological basis of scientific research consists of the formal legal method, extrapolation, system method, analysis and synthesis.

The result of the article is an analysis of the system of classification criteria and types of legal errors, namely: by the degree of certainty, by legal significance, by the motivation of the subject's volitional activity, by the types of professional activity. It is established that in the course of law-making activities, subjects often make technical legal errors, which are a separate type of legal errors.

The article analyzes the arguments of scientists regarding the definition of the concept of technical legal errors and formulates their own understanding of the generic concept, according to which a technical legal error should be interpreted as a type of law-making error, which consists in violation of law-making technology by a competent subject, and, as a result, negatively affects the quality of the relevant normative legal act and national legislation in general.

The main signs of technical legal errors are identified and their classification is carried out on various grounds. Special attention is paid to the classification, according to which technical legal errors are divided into: linguistic, logical and procedural. Each type of such errors is illustrated with a specific example based on the norms of modern legislation, in particular, Criminal Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On the Security Service of Ukraine" are given.

It is noted that the tendency to reduce the quality of normative legal acts is the haste to consider important issues and, as a result, to systematically make mistakes in practical activities. Therefore, the main task of the state's legal policy is to reduce the number of errors that have a significant negative impact.

Key words: legal error, types of legal errors, law-making, application of law, interpretation of law, principles of law, legal liability, criminal liability, administrative liability, technical legal errors.

Вступ. Розкриттю значення поняття помилки і природи її виникнення присвячено чимало наукових досліджень не лише у галузі юриспруденції, але й у багатьох інших сферах. Це спричинено тим, що помилка є комплексним поняттям і має місце у будь-якій сфері людської діяльності.

Зосереджуючи основну увагу на юридичній помилці, слід наголосити на тому, що у науковій літературі вона переважно розуміється як негативне явище. Це пояснюється тим, що на суб'єкта правотворчості покладено величезну відповідальність: він фактично виступає гарантом додержання основних прав та свобод людини і громадянина, закріплених Конституцією України. Тому допущення помилки компетентним суб'єктом спричиняє низку проблем, що потребують негайного виправлення, задля унеможливлення настання більш серйозних наслідків, що можуть повторно допускатися як цією особою, так й іншими суб'єктами, які сприйматимуть помилку як істину.

Усі юридичні помилки, що виникають на практиці у ході здійснення професійної діяль-

ності суб'єктами правотворчості, можна класифікувати за певними видами. Це допомагає розмежовувати юридичні помилки між собою та сприяти їх якісному та своєчасному усуненню.

Кількість публікацій, присвячених розкриттю такого явища, як юридична помилка, з кожним роком зростає, що спричинено актуальністю вибраної тематики. Серед науковців, які вносять вагомий вклад у дослідження юридичної помилки в загальнотеоретичному аспекті, слід згадати таких науковців, як А.В. Айдинян, С.В. Гаврилюк, Л.І. Каленіченко, Н.М. Оніщенко, Е.У. Прус, Н.А. Сердюк, та інших.

Щодо визначення поняття та видів техніко-юридичних помилок у нормативно-правових актах найбільш ґрунтовно це питання розкривається у наукових доробках таких авторів, як Л.В. Котова, С.С. Петрушков, В.І. Риндюк.

Однак, попри важливість досліджуваної тематики та чималий вклад у її розкриття науковців-правників, є певні аспекти, що

потребують більшого теоретичного осмислення.

Методологічну основу наукової статті становлять формально-юридичний метод, екстраполяція, системний метод, аналіз і синтез.

Метою наукової статті є класифікація юридичних помилок за різними правовими підставами та детальне розкриття саме техніко-юридичних помилок. Реалізація поставленої мети дозволить розмежувати наявні помилки та сприяти їх попередженню та швидкому усуненню компетентними суб'єктами у разі здійснення ними професійної практичної діяльності.

1. Класифікаційні критерії та види юридичних помилок у сучасній правовій доктрині

Задля комплексного дослідження такого правового явища, як юридична помилка, необхідно класифікувати помилки за певними правовими підставами. Зокрема, найбільш поширеними класифікаціями у юридичній літературі є: за ступенем визначеності, за юридичною значущістю, за мотивацією вольової діяльності суб'єкта, за видами професійної діяльності тощо.

Здійснюючи класифікацію помилок у праві за ступенем визначеності, можна стверджувати, що за цією підставою їх можна поділити на два види: уявні помилки, які чітко не встановлені; фактичні помилки, тобто ті, що дійсно зафіксовані у певній конкретній ситуації. Отже, говорячи про уявні помилки в праві, йдеться переважно не про факт їх вчинення, а про передбачення щодо можливості допущення таких помилок у майбутньому, натомість фактичні помилки виникають внаслідок вчинення реальних дій, тобто на основі конкретного юридичного факту.

За юридичною значущістю помилки поділяються на: несуттєві; помилки, що не впливають на результат; матеріальні (суттєві). Останні характеризуються особливою відмінністю, оскільки внаслідок вчинення матеріальних помилок унеможливується досягнення поставлених цілей. За мотивацією вольової діяльності суб'єкта розрізняють: помилки, допущені внаслідок правомірної поведінки; помилки, що виникають внаслідок вчинення правопорушення.

Однак найважливішою є класифікація помилок за видами професійної юридичної діяльності. Характеризуючи юридичну природу помилок, чимало дослідників використовують згадану класифікацію. Так, Н.М. Оніщенко наголошує, що юридичні помилки класифікуються за чотирма основними видами: правотворчі, правозастосовні, інтерпретаційні та доктринальні.

Для класифікації правотворчих помилок можуть бути застосовані різні критерії та багаторівнева диференціація. Їх можна поділити залежно від суб'єкта (органи державної влади, муніципальні органи тощо); за стадіями правотворчої роботи (помилки на стадії реалізації правотворчої ініціативи, помилки в обговоренні проекту акта, наприклад, порушення процедури голосування; на стадії опублікування та надання чинності акту).

Правозастосовні помилки характеризуються тим, що вони виникають у процесі дер-

жавно-владної діяльності під час вирішення правових спорів і конфліктів. Критеріями їх поділу, як правило, виступають: правове становище учасників правозастосовного процесу; вид правових норм; стадія правозастосовного процесу.

Інтерпретаційні помилки (помилки тлумачення) посідають вагоме місце в юридичній практиці. Види інтерпретаційних помилок залежать від порушеного правила, тому можна виокремити помилки, що виникають у разі використання граматичного, логічного, систематичного, телеологічного, історико-політичного, функціонального та інших способів тлумачення, а також помилки тлумачення за обсягом.

Доктринальні помилки є найменш дослідженими у сучасній юридичній науці, оскільки вирішальна їх особливість полягає в тому, що вони виникають не тільки як наслідок омани в науці, а й тісно пов'язані з економікою, правовою політикою держави (Оніщенко, 2016: 78–79). Загальна класифікація юридичних помилок, наведена дослідницею, є досить цілісною та аргументованою. Однак основну увагу в ході розкриття розгляданого питання слід зосередити на такому виді помилок, як правотворчі.

Л.В. Котова, С.С. Петрушков слушно зауважують, що правотворча діяльність є провідною правовою формою здійснення функцій держави, але у процесі здійснення такої діяльності часто виникають юридичні помилки, зокрема техніко-юридичні. Проблеми забезпечення високого техніко-юридичного рівня нормативно-правових актів, попередження та виправлення вже наявних помилок залишаються досить актуальними у правовій науці та потребують наукового вивчення (Котова, Петрушков, 2021: 98). Дійсно, питання якості національного законодавства протягом тривалого часу залишається актуальним. У наукових працях дослідники часто наголошують, що тенденція зниження якості нормативно-правових актів полягає у поспішності розгляду важливих питань та, як наслідок, до систематичного допущення помилок у практичній діяльності. Тому основне завдання правової політики держави полягає у зменшенні кількості помилок, які мають суттєвий негативний вплив.

2. Техніко-юридичні помилки: визначення, види, специфіка

В.І. Риндюк вважає, що під час розробки нормативно-правових актів можуть бути допущені як змістовні правотворчі помилки (виникають внаслідок об'єктивних і суб'єктивних труднощів та суперечностей процесу правотворчості та правозастосування як пізнавального процесу), так і техніко-юридичні помилки. Вся сутність визначень поняття техніко-юридичної помилки, наведених у юридичній літературі, полягає у тому, що цей вид помилок є результатом порушення того чи іншого правила правотворчої техніки (Риндюк, 2012: 4).

Поняття техніко-юридичної помилки не містить нормативного закріплення, однак у доктрині налічується чимало дефініцій, наведених різними науковцями. Зокрема, О.В. Іва-

ненко розкриває поняття техніко-юридичної помилки як різновиду правотворчої помилки, що є порушенням мовного, логічного або процедурного правила правотворчої техніки (Іванченко, 2018: 14). Аналогічне визначення поняття техніко-юридичної помилки у своєму дослідженні надає В.І. Риндюк (Риндюк, 2012: 4). Л.В. Котова, С.С. Петрушков констатують, що у юридичній літературі це поняття зводиться до того, що така помилка не має прямого зв'язку зі змістом акту і є результатом порушення учасниками законодавчого процесу того чи іншого правила правотворчої техніки (Котова, Петрушков, 2021: 100). Отже, техніко-юридична помилка – це вид правотворчої помилки, що полягає в порушенні правотворчої техніки компетентним суб'єктом і, як наслідок, негативно відображається на якості відповідного нормативно-правового акта і національного законодавства загалом.

Зважаючи на наведену дефініцію, можна виокремити такі ознаки техніко-юридичних помилок. Вони виникають внаслідок неумисного порушення правотворчої техніки (ця ознака впливає із загальної характеристики юридичної помилки); можуть бути допущені лише компетентною особою, тобто суб'єктом правотворчості, у ході здійснення професійної діяльності; мають негативний характер, що полягає у недосягненні цілей правового регулювання.

Здійснюючи поділ техніко-юридичних помилок, слід зауважити, що він може класифікуватися за різними підставами. Наприклад, І.О. Пасічна диференціює помилки залежно від: галузі національного законодавства (конституційна, цивільна, кримінальна тощо); дуального характеру права (приватне або публічне); ступеня істинності (спірні та безспірні); зовнішньої форми (конституція, закони, міжнародні договори тощо); сфери впливу (помилки в політичній, економічній, соціальній та інших сферах); ступеня поширення (поширені та непоширені); характеру наслідків (спричинили матеріальну, моральну чи організаційну шкоду, або неправильну орієнтацію юридичної практики чи ріст проти-правної активності) (Пасічна, 2019: 27).

В.М. Косович класифікує помилки стосовно можливості їх виявлення на такі види: чітко виражені, відносно виражені або приховані (латентні) (Косович, 2015: 12). Згадані класифікації є досить поширеними у науковій юридичній літературі, однак найбільш універсальну класифікацію наводить В.І. Риндюк. Дослідниця підкреслює, що техніко-юридичні помилки є наслідком порушення мовних та логічних прийомів, методів правотворчої техніки та процедур юридичної діяльності, тому доцільно визначати такі види техніко-юридичних помилок: мовні (є відступом від лексичних, стилістичних, граматичних, орфографічних, пунктуаційних правил сучасної української мови); логічні (порушення законів і принципів формальної логіки); процедурні (порушення процедурних правил у підготовці та прийнятті нового нормативно-правового акта) (Косович, 2015: 5).

Мовні техніко-юридичні помилки є результатом порушення правил правотворчої тех-

ніки, що регулюють використання лінгвістичних засобів вираження текстів правових актів. У юридичній літературі система таких прийомів, методів має назву юридична (правова, законодавча) стилістика та лінгвістика (Риндюк, 2012: 5). Прикладом мовної техніко-юридичної помилки є положення статті 373 Кримінального кодексу України, що має назву «примушування давати показання» (Кримінальний кодекс України). Згідно з правилами сучасної української мови формулювання «давати показання» є помилковим, натомість стилістично кращим варіантом є вислів «свідчити».

Логічні техніко-юридичні помилки пов'язані з порушеннями логічних правил правотворчої техніки. У юридичній літературі напрям взаємодії логіки та права отримав назву «юридична логіка», або «логіка права» (Риндюк, 2012: 6). Фундаментальним правилом юридичної логіки, наприклад, є те, що структура будь-якого кримінального правопорушення включає чотири елементи, а саме: об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт, суб'єктивну сторону, тобто сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак кримінального правопорушення. За відсутності хоча б одного елементу цієї структури особа не може бути визнаною суб'єктом вчинення кримінального правопорушення.

І.І. Шевчук наголошує на наявності у національному законодавстві формальних правотворчих помилок, які виникають внаслідок порушення логічної структурованості. Наприклад, Конституція України поділяється на розділи, статті, частини; Цивільний кодекс України поділено на книги, розділи, підрозділи, глави, параграфи, статті, частини (прономеровані в межах статті), абзаци, пункти; Податковий кодекс України складається з розділів, глав, статей, пунктів, які мають наскрізну нумерацію. Як стверджує автор, допущення таких помилок під час структурування закону на практиці спричиняє низку труднощів, які призводять до того, що посилення на одну норму розуміється різними суб'єктами неоднаково та викликає ускладнення користування актом (Шевчук, 2014: 40).

Процурні техніко-юридичні помилки у разі розробки нормативно-правових актів є найбільш неоднозначними за своїми наслідками. Подекуди вони можуть не впливати на якість акта, або принаймні їх вплив на його якість є, на перший погляд, непомітним; а іноді ці помилки тягнуть за собою досить серйозні наслідки для долі акта, аж до припинення його чинності (Риндюк, 2012: 7). Тобто допущення процедурної техніко-юридичної помилки суб'єктом правотворчості може спричинити непередбачувані наслідки. Наприклад, статтю 18 Закону України «Про Службу безпеки України» було доповнено частиною згідно із Законом № 107-VI від 28.12.2007. Однак цю зміну було визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008 р. (Закон України «Про Службу безпеки України», 1992). Цей приклад слугує підтвердженням того, наскільки серйозні наслідки можуть виникати у разі допущення

помилку під час здійснення своїх повноважень суб'єктом правотворчості.

Висновки. У науковій статті було розглянуто загальні класифікації юридичних помилок, а саме: за ступенем визначеності, за юридичною значущістю, за мотивацією вольової діяльності суб'єкта, за видами професійної діяльності. З'ясовано, що в ході здійснення правотворчої діяльності суб'єктами нерідко допускаються техніко-юридичні помилки, які є окремим різновидом юридичних помилок.

Проаналізовано міркування науковців щодо визначення поняття техніко-юридичної помилки та сформульовано власне розуміння родового поняття, згідно з яким техніко-юридичну помилку варто тлумачити як вид правотворчої помилки, що полягає в порушенні правотворчої техніки компетентним суб'єктом, і, як наслідок, негативно відображається на якості відповідного нормативно-правового акта і національного законодавства загалом.

Виокремлено основні ознаки техніко-юридичних помилок та здійснено їх класифікацію за різними підставами. Особливу увагу зосереджено на класифікації, згідно з якою техніко-юридичні помилки поділяються на: мовні, логічні та процедурні. Кожен вид таких помилок проілюстровано на конкретному прикладі, що базується на нормах сучасного законодавства, зокрема наведено статті із Кримінального кодексу України та Закону України «Про Службу безпеки України».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Оніщенко Н.М. До питання про доктринальні юридичні помилки: природа та шляхи подолання. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. Вип. 2 (29). С. 75–84.
2. Котова Л.В., Петрушков С.С. Техніко-юридичні помилки у нормативно-правових актах України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2021. Вип. 42. С. 98–108.
3. Риндюк В.І. Техніко-юридичні помилки в нормативно-правових актах: поняття та види. *Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки*. 2012. Вип. 57. С. 3–9.
4. Іваненко О.В. Теоретико-правовий аналіз поняття та сутності законотворчої помилки: окремі питання. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. Вип. 1, ч. 2. С. 12–15.
5. Пасічна І.О. Законотворчість, нормотворчість та правореалізація: навчальний посібник. Полтава: ПолтНТУ, 2019. 113 с.

6. Косович В.М. Загальнотеоретичні аспекти удосконалення нормативно-правових актів України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2015. 38 с.

7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 21. Ст. 920.

8. Шевчук І.І. Основні види правотворчих помилок у законодавстві України: деякі теоретичні аспекти. *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2014. № 59. С. 35–42.

9. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.

REFERENCES:

1. Onischenko, N.M. (2016). Do pyttannya pro doktrynalni yurydychni pomylyky: pryroda ta shliakhy podolannya [On the question of doctrinal legal errors: nature and ways to overcome them]. *Chasopys tsyvilnoho i kryminalnoho sudochynstva*. Iss. 2 (29). 75–84.
2. Kotova, L.V., & Petrushkov, S.S. (2021). Tekhniko-yurydychni pomylyky u normatyvno-pravovykh aktah Ukrainy [Technical legal errors in regulatory legal acts of Ukraine]. *Aktualni problemy prava: teoria i praktyka*. Iss. 42. 98–108.
3. Ryndiuk, V.I. (2012). Tekhniko-yurydychni pomylyky v normatyvno-pravovykh aktah: poniattia ta vydy [Technical & legal errors in regulatory legal acts: concept and types]. *Derzhava i pravo*. Iss. 57. 3–9.
4. Ivanenko, O.V. (2018). Teoretyko-pravovyi analiz poniattia ta sutnosti zakonotvorchoi pomylyky: okremi pyttannya [Theoretical and legal analysis of the concept and essence of legislative error: individual issues]. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. Iss. 1. Part 2. 12–15.
5. Pasichna, I.O. (2019). Zakonotvorchist, normotvorchist ta pravorealizatsia [Law-making, rulemaking and legal implementation]: textbook. Poltava: PoltNTU. 113.
6. Kosovych, V.M. (2015). Zahalnoteoretychni aspekty udoskonalennia normatyvno-pravovykh aktiv Ukrainy [General theoretical aspects of improving regulatory legal acts of Ukraine]: abstract of dissertation. Lviv. 38.
7. Kryminalnyi kodeks Ukrainy (2021) [Criminal Code of Ukraine]: Law of Ukraine, 05.04.2001, № 2341-III. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. No. 21. St. 920.
8. Shevchuk, I.I. (2014). Osnovni vydy pravotvorchykh pomylyk u zakonodavstvi Ukrainy: deyakі teoretychni aspekty [The main types of law-making errors in the legislation of Ukraine: some theoretical aspects]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seria: Yurydychna*. No. 59. 35–42.
9. Pro Sluzhbu bezpeky Ukrainy (1992) [On the Security Service of Ukraine]: Law of Ukraine, 25.03.1992, No. 2229-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. No. 27. St. 382.

Стаття надійшла до редакції 30.07.2024
The article was received 30 July 2024